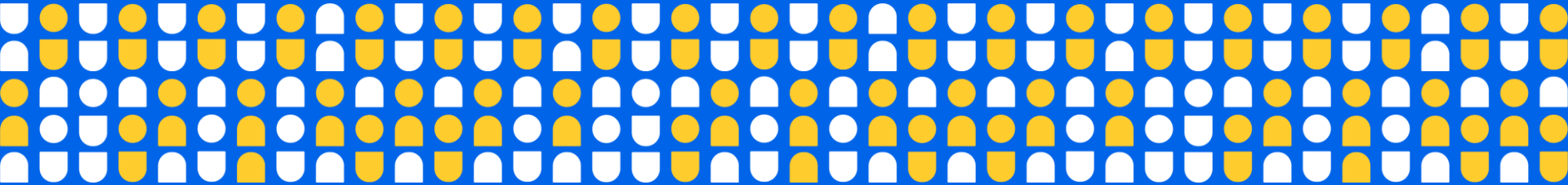

РИЗИКИ ТА НАСЛІДКИ НЕЗАДЕКЛАРОВАНОЇ ПРАЦІ

різниця між трудовим договором і цивільним

Незадекларована праця

- **Незадекларована праця** – це оплачувані види діяльності, які є законними за їхнім характером, але незадекларовані в органах державної влади.
- Міжнародна організація праці (МОП) розглядає незадекларовану працю в контексті ширшого поняття неформальної економіки.

Неформальна економіка – це “будь-яка діяльність працівників і економічних одиниць, що за законодавством або на практиці не охоплена або не достатньо охоплена формальними нормами”.

Рекомендації МОП № 204, 2015 р. про перехід від неформальної економіки до формальної

Форми прояву незадекларованої праці

- неформальна зайнятість у формальному секторі;
- зайнятість у неформальному секторі;
- приховування фактично відпрацьованого робочого часу та виплата заробітної плати «в конверті»;
- підміна фактичних трудових договорів цивільно-правовими, а також штучне використання дистанційних та аутсорсінгових механізмів для приховування найманої праці;
- не оформлена належним чином вторинна зайнятість осіб, які мають оформлені трудові відносини за основним місцем роботи.

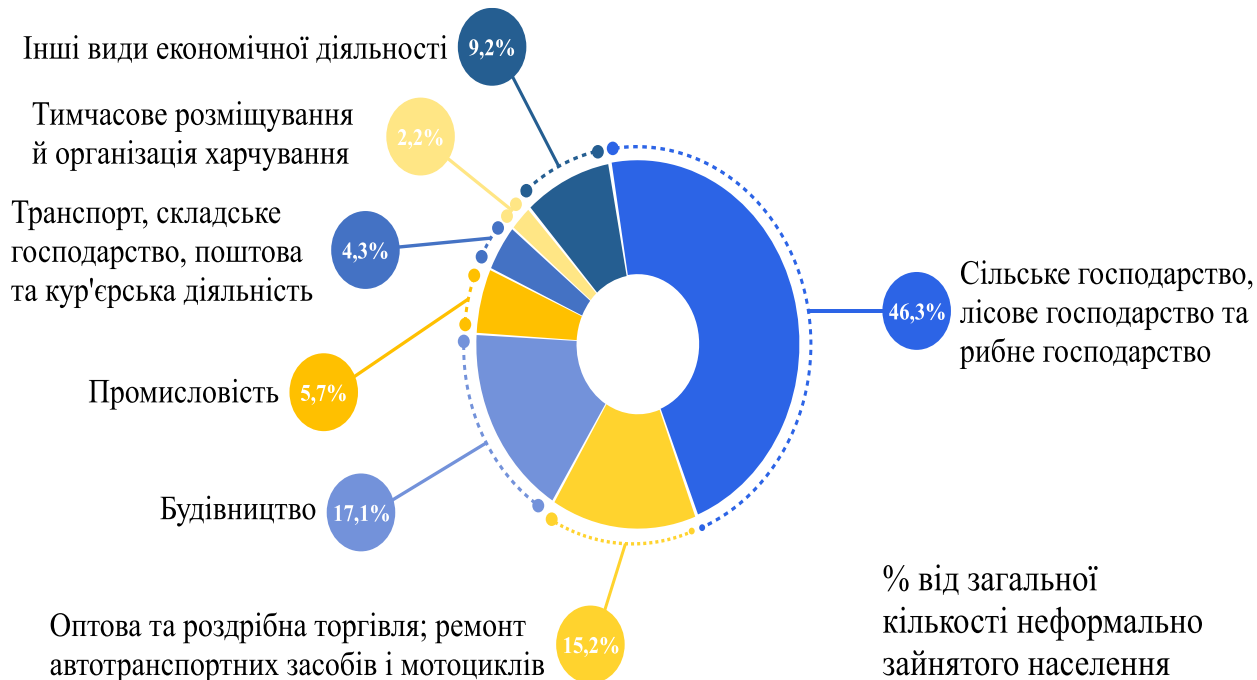
Рівень незадекларованої праці

- Кількість неформально зайнятого населення – 3061,6 тисяч осіб (19,6 % від загальної кількості зайнятого населення, тобто кожен п'ятий), з них:
 - кількість неформально зайнятого населення у формальному секторі економіки – 36,4 % (1 114,4 тисяч осіб).
 - кількість неформально зайнятого населення у неформальному секторі економіки -1 947,2 тисяч осіб (63,6 % відсоток від загальної кількості осіб, які зайняті неформально).

Останні оприлюднені дані на офіційному сайті Держстату (2021 рік)

Рівень незадекларованої праці

Неформально зайняте населення – 3 061,6 тисяч осіб (19,6 % від загальної кількості зайнятого населення, тобто кожен п'ятий).

Останні оприлюднені дані на офіційному сайті Держстату (2021 рік)

Аналітична оцінка стану тіньової зайнятості та фінансові ризики

За результатами аналізу Держпраці, станом на 2025 рік в Україні зберігається критичний рівень незадекларованої праці, що охоплює 23,4% зайнятого населення, або близько 2 млн 683 тис. осіб.

Це явище завдає значних збитків економічній безпеці держави.

За розрахунковими даними, лише за 9 місяців 2025 року втрати бюджету від

- несплати податків та ЄСВ склали:
- 86,1 млрд грн – при розрахунку виходячи з мінімальної заробітної плати;
- 287,9 млрд грн – при розрахунку виходячи з середньої заробітної плати.

У структурі втрат найбільшу частку становить недоотримання ЄСВ (від 42,5 млрд грн до 140,8 млрд грн), що створює пряму загрозу стабільності пенсійної системи.

Аналітична оцінка стану тіньової зайнятості та фінансові ризики

Найбільш ризиковими видами діяльності, де рівень тіньової зайнятості є найвищим, визначено:

- тимчасове розміщування й організація харчування (HoReCa) – 40,4%;
- охоронна діяльність – 40,0%;
- ремонт автотранспортних засобів – 38,9%;
- будівництво – 38,2%;
- торгівля – 32,2%.

Також фіксується суттєвий гендерний дисбаланс: рівень незадекларованої праці серед чоловіків становить 28% проти 19% у жінок.

Основні виклики та фактори тінізації

Ключовими факторами, що сприяють збереженню високого рівня тіньової зайнятості в умовах воєнного стану, є:

- мобілізаційні процеси: фіксується зростання частки чоловіків у тіньовому секторі через намагання уникнути військового обліку при офіційному працевлаштуванні;
- мораторій на перевірки: відсутність повноцінних заходів державного контролю через мораторій створює у недобросовісних роботодавців відчуття безкарності та нівелює стримувальний ефект держави;
- законодавчі прогалини: наразі інспектори праці позбавлені можливості притягати до відповідальності фізичних осіб, які використовують найману працю без реєстрації підприємницької діяльності. Відповідальність передбачена лише за статтею 164 Кодексу України про адміністративні правопорушення, що належить виключно до компетенції податкових органів, що ускладнює оперативне реагування.

Наслідки неформальної економіки для працівників

- Працівники у неформальній економіці не визнані, не зареєстровані або на них не поширюється трудове законодавство і соціальний захист і зазвичай не обліковуються офіційною статистикою.
- Як наслідок:
 - вони значною мірою позбавлені соціального захисту
 - не користуються правами у сфері праці
 - їхні інтереси на робочому місці не представлені та не захищені

Внаслідок незадекларованої праці не забезпечуються:

- Умови праці, безпека та гігієна праці
- Трудові права (щорічна відпустка, робочий час)
- Підвищення кваліфікації, навчання протягом трудової діяльності
- Гарантії зайнятості (виплата у зв'язку з втратою роботи, виплата по безробіттю)
- Пенсії, медичне забезпечення
- Добросовісна конкуренція
- Зниження податкових надходжень та відрахувань на соціальне страхування
- Період роботи не враховується до страхового стажу

www.dsp.gov.ua

www.pratsia.in.ua

Головні причини незадекларованої праці

З боку працівників - це головним чином може бути правова необізнаність про процедури офіційного оформлення трудових відносин, намагання збільшення доходу за рахунок уникнення сплати податків, соціальних внесків, незадекларованої (вторинної) зайнятості, збереження права на соціальні допомоги та субсидії.

З боку роботодавців - це теж може бути правова необізнаність, а також, головним чином, намагання скоротити витрати на робочу силу, а відтак і на виробництво товарів та надання послуг з метою отримання неправомірних конкурентних переваг на ринку.

Ознаки трудового договору

- особа виконує роботу за певною професією, посадою, має певні посадові обов'язки;
- від особи вимагається наявність освіти, певних знань, навиків або навичок (кваліфікаційні характеристики);
- особа має виконувати роботу відповідно до певного графіка (визначені час початку і час закінчення робочого дня, зміни, тижня тощо);
- особа наділена організаційно-розпорядчими повноваженнями, має право приймати рішення або давати вказівки іншим особам, підписувати будь-які документи;
- робота виконується на робочому місці, що визначається роботодавцем та відповідно до вказівок і під контролем такої сторони;
- при виконанні роботи особу, що виконує роботу, зобов'язано дотримувати правил охорони праці, техніки безпеки, виробничої санітарії, гігієни праці, працювати у виданому або придбаному спецодязі, спецвзутті, користуватися необхідними засобами індивідуального захисту;
- особі, що виконує роботу, надаються дні відпочинку (вихідні, відпустки);
- ведеться облік виконаної працівником роботи (табелі обліку робочого часу);
- робота під керівництвом якоїсь особи;
- оплата за виконану роботу відбувається із встановленою послідовністю.

Ознаки трудових відносин

При визначенні форми відносин (трудові чи господарські) інспектори праці звертають увагу на наступне:

- характер та зміст виконуваної роботи;
- строк та періодичність виконання роботи або виконання її за певним графіком;
- хто надає вказівки щодо виконання такої роботи та контролює її виконання чи підлягає правилам внутрішнього трудового розпорядку, режиму роботи об'єкта відвідування;
- в який спосіб здійснюється контроль за виконанням роботи;
- в інтересах кого особа виконує роботу;
- чи використовуються результати роботи для власного споживання чи з метою отримання прибутку;
- хто визначає робоче місце;
- чи передбачає виконувана робота наявність інструментів, матеріалів, механізмів та хто ними забезпечує особу;
- як часто виплачується особі винагорода за виконану роботу;
- чи є винагорода за виконувану роботу єдиним або основним джерелом доходів особи, що її виконувала;
- чи надаються особі вихідні дні, відпустка.

Вбачаються ознаки трудових відносин

Якщо:

- **характер та зміст виконуваної роботи (наприклад, реалізація товарів, виготовлення трикотажних виробів, управління транспортних засобом, надання медичних послуг, забезпечення діяльності керівника тощо) відповідають певній професії (посаді), передбаченій класифікатором професій (наприклад, відповідно, продавець, швачка, водій, лікар, секретар тощо) (статті 21, 29 КЗпП України);**
- **робота виконується тривалий час відповідно до режиму роботи підприємства або за індивідуальним (колективним) графіком (статті 21, 57, 142 КЗпП України);**
- **робота здійснюється під контролем іншої особи, відповідно до трудового розпорядку (статті 139, 142 КЗпП України);**
- **контроль за виконанням роботи здійснюється упродовж (під час) її виконання (стаття 139 КЗпП України);**

Ознаки трудових відносин

- **робота виконується в інтересах іншої особи (юридичної або фізичної) для здійснення нею господарської діяльності (за основним або одним з основних видів діяльності) та отримання прибутку;**
- **робота здійснюється на робочому місці, визначеному стороною замовника, із його матеріалів, на його обладнанні, із застосуванням інших засобів, що належать замовнику (стаття 29 КЗпП України);**
- **винагорода за виконану роботу виплачується регулярно (стаття 115 КЗпП України), а не одноразово по виконанню обсягу робіт;**
- **винагорода є єдиним або основним джерелом надходжень особи, що виконує роботу (відсутні інші замовники);**
- **особі, що виконує роботу, вихідні дні (стаття 67 КЗпП України) визначає замовник, виконавець роботи зобов'язаний попереджати замовника про тимчасову непрацездатність або відсутність на роботі з інших причин**
- **у разі наявності вищезазначених ознак має місце підміна трудових відносин іншим видом відносин.**

Робота щодо протидії використанню незадекларованої праці

2024 рік (станом на 01.12.2024)

- - проведено 192 перевірки (встановлено 750 працівників, допущених до роботи без укладення трудового договору; 240 працівників допущених до роботи з підміною трудового договору іншим видом відносин (цивільними або господарськими))
- - проведено 91 тис інформаційних відвідувань роботодавців спрямованих на зниження рівня незадекларованої праці
- - працевлаштовано осіб за результатами проведеної роботи – 224 860 осіб.

2025 рік (станом на 01.12.2025)

- - З початку 2025 року в ході 202 заходів контролю з питань оформлення трудових відносин виявлено 268 працівників, які працювали без оформлення трудового договору у 116 роботодавців та 96 працівників – з підміною трудових договорів іншими видами договорів у 23 роботодавців.
- Разом з тим, виявлено 393 працівники, з якими укладено (оформлено) трудовий договір, але були допущені до роботи без повідомлення ДПС, у 83 роботодавців.
- За результатами заходів контролю внесено 179 приписів про усунення порушень, складено та направлено до судів 130 протоколів про адміністративне правопорушення за частиною третьою статті 41 КУпАП, матеріали 20 заходів контролю направлені до правоохоронних органів у зв'язку із ознаками злочинів, передбачених статтями 172 і 173 Кримінального кодексу України.
- На виконання приписів 16 суб'єктів господарювання усунули виявлені порушення. За результатами проведених заходів контролю з 16 працівниками укладено (оформлено) трудові договори.- проведено 92 тис інформаційних відвідувань роботодавців спрямованих на зниження рівня незадекларованої праці
- - працевлаштовано осіб за результатами проведеної роботи – 215 764 особи.

Робота щодо протидії використанню незадекларованої праці

2025 рік (станом на 01.12.2025)

- З початку 2025 року в ході 202 заходів контролю з питань оформлення трудових відносин виявлено 268 працівників, які працювали без оформлення трудового договору у 116 роботодавців та 96 працівників - з підміною трудових договорів іншими видами договорів у 23 роботодавців.
- Разом з тим, виявлено 393 працівники, з якими укладено (оформлено) трудовий договір, але були допущені до роботи без повідомлення ДПС, у 83 роботодавців.
- На виконання приписів 16 суб'єктів господарювання усунули виявлені порушення. За результатами проведених заходів контролю з 16 працівниками укладено (оформлено) трудові договори.
- проведено 92 тис інформаційних відвідувань роботодавців спрямованих на зниження рівня незадекларованої праці
- працевлаштовано осіб за результатами проведеної роботи – 215 764 особи.

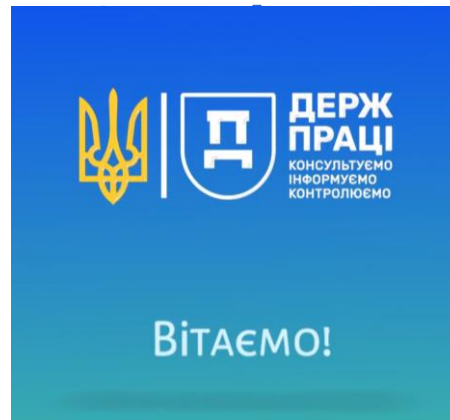
ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

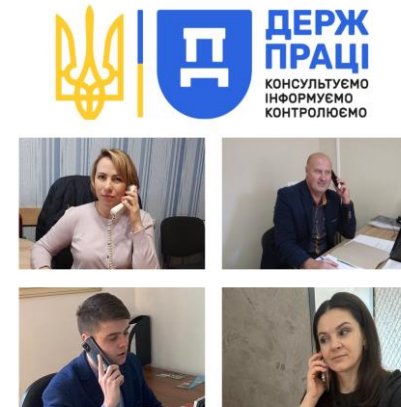
**В.О. заступника директора
департаменту - начальника відділу з
питань трудових відносин Оксана**

Інформаційний портал
pratsia.in.ua

Анімаційні ролики
<https://m.youtube.com/@user-om9dz7ey4r/videos>

Сервіс онлайн консультацій
«інтерактивний інспектор»

www.dsp.gov.ua

www.pratsia.in.ua

